

Novi pristopi v karierni orientaciji
informiranju in svetovanju
poklicnem usmerjanju

Miha Lovšin
Center RS za poklicno
izobraževanje

Svetovalna dejavnost v Sloveniji

- Šolska svetovalna služba
- Zavod RS za zaposlovanje in CIPS-i
- Svetovalna središča za izobraževanje odraslih – ISIO
- Karierni centri za študente
- Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije
- Gospodarska zbornica Slovenije
- Svetovanje za pridobitev certifikata
- Svetovalni centri za otroke, mladostnike in starše
- Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije – MISSS
- Izobraževalne organizacije za odrasle
- Zasebne ali nevladne organizacije za svetovanje
- Študentske organizacije
- Druge oblike pomoči
- Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije

- **Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS št. 80/2010)** “(1) Vseživljenjska karierna orientacija zajema aktivnosti, ki omogočajo identifikacijo sposobnosti, kompetenc in interesov za sprejemanje odločitev na področju zaposlovanja, izobraževanja, usposabljanja in izbire poklica ter omogoča vodenje življenjskih poti tako, da se posamezniki teh sposobnosti in kompetenc naučijo in jih uporabljajo. (2) Storitve vseživljenjske karierne orientacije izvajajo izvajalci ukrepov po tem zakonu, ki lahko za izvajanje teh storitev organizirajo centre, ki se ukvarjajo z vseživljenjsko karierno orientacijo. (3) Aktivnosti vseživljenjske karierne orientacije so: (-) informiranje o trgu dela; (-) samostojno vodenje kariere; (-) osnovno karierno svetovanje; (-) poglobljeno karierno svetovanje; (-) učenje veščin vodenja kariere. (4) Kot storitve vseživljenjske karierne orientacije se lahko izvajajo tudi aktivnosti, ki so namenjene učencem, dijakom, študentom in njihovim staršem.” (člen 18) Podrobni opisi v členih 18-24.
- **Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanje (Uradni list RS št. 16/2007)** »Pri opravljanju poklicnega svetovanja se povezuje (mišljena je šolska svetovalna služba) z Republiškim zavodom za zaposlovanje.« (67. člen)
- **Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS št. 81/06, 102/07)** »[cilj osnovnošolskega izobraževanja je] pridobivanje zmožnosti za nadaljnjo izobraževalno in poklicno pot s poudarkom na usposobljenosti za vseživljenjsko učenje«. (2. člen)
- **Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 79/2006)** »Socialni partnerji, za regulirane poklice pa pristojna ministrstva, pri izvajanju svojih nalog sodelujejo s šolami pri poklicni orientaciji, pri načrtovanju razmestitve izobraževalnih programov in obsega vpisa ter pri določanju odprtega kurikula.« (18. člen)

Programske smernice za svetovalno službo v OŠ 1999

Poklicna orientacija zajema naslednje aktivnosti:

- *poklicno informiranje,*
- *diagnosticiranje,*
- *poklicno svetovanje,*
- *poklicno vzgojo, ki predstavlja program načrtovanih izkušenj, s pomočjo katerega učenec razvije predstave, znanja in veščine, ki mu omogočajo ustrezno odločanje in pomagajo pri prehodih z ene na drugo stopnjo izobraževanja ter pri prehodu v zaposlitev.*
- *namestitev,*
- *zastopanje,*
- *povratno informiranje in*
- *spremljanje svetovancev.*

*Namestitev je prevod angleške besede placement, pomeni pa dejansko mesto na trgu dela.

Svetovalno delo z učenci

- Svetovalna služba zagotovi *vsem učencem dostop do informacij*, ki jih potrebujejo za odločitev o nadaljnjem izobraževanju in izbiri poklica.
- Svetovalna služba izvede letno *vsaj dve uri predavanj na oddelek* (v zaključnih dveh razredih) z vsebinami poklicne vzgoje.
- Svetovalna služba izvede *anketo o izobraževalnih in poklicnih namerah* učencev zaključnega razreda.
- Svetovalna služba omogoči *vsakemu učencu vsaj en svetovalni razgovor pred zaključkom osnovne šole* (v zaključnem razredu, po potrebi tudi prej). Udeležba je za učenca prostovoljna.

Svetovalno in posvetovalno delo s starši:

- Svetovalna služba na šoli izvede ali zagotovi *vsaj dve predavanji za starše, najmanj enega v osmem in enega v devetem razredu.*

Svetovalno in posvetovalno delo z učitelji in drugimi sodelavci na šoli:

- Poklicno-informativna gradiva na šoli naj vsebujejo naslednje *informacije*: o programih in šolah na srednji stopnji izobraževanja, o smereh in vzgojno izobraževalnih ustanovah visokošolskega in univerzitetnega študija, o razpisih za vpis, štipendijah, poklicih in možnostih zaposlitve

Finska

- Študij na univerzitetni stopnji (dodiplomski in podiplomski študij)
- V kurikulumu je sistematiziran čas namenjen poklicnemu svetovanju

Nemčija

- Univerzitetni študij (dodiplomski in podiplomski študij)
- Za svetovanje učencem so odgovorni vsi učitelji, vodilno vlogo v tem procesu pa prevzame svetovalec. Svetovalec je dolžan sodelovati s starši, drugimi izobraževalnimi institucijami in tudi lokalnim gospodarstvom.

Avstrija

- Univerzitetni program – izreden 2 letni študij
- Deluje cca. 70 centrov za karierno orientacijo in cca 140 psihologov. Delujejo po vseh OŠ. Svetovanje je razumljeno kot sestavni del šolskega življenja

Danska

- Univerzitetni študij (dodiplomski in podiplomski)
- Za vsako posamezno šolo je razvita svetovalna shema v kateri sodelujejo razrednik in svetovalec na šoli.

Francija

- 2 letni trening, pogoj za vstop pa je univerzitetna stopnja iz študija psihologije
- Za svetovanje učencem so odgovorni vsi učitelji, vodilno vlogo v tem procesu pa prevzame svetovalec. Svetovalec je dolžen sodelovati s starši, drugimi izobraževalnimi institucijami in tudi lokalnim gospodarstvom.

Karierna orientacija v EU

- 2004 Prva Resolucija o vseživljenjski karierni orientaciji (definicija, kontekst vseživljenjskosti, zaveza k razvoju področja).
- 2004 v okviru programa *Skupnih akcij* (Program *Joint Actions, Leonardo da Vinci, Socrates and Youth*) EC objavila razpis za ustanovitev nacionalnih forumov za politiko karierne orientacije.
- 2007 ELGPN → VKO
- 2008 *Resolucija o boljši integriranosti vseživljenjske karierne orientacije v strategije vseživljenjskega učenja.*

Vseživljenjska karierna orientacija se nanaša na storitve, ki ljudem ne glede na starost oz. življenjsko obdobje pomagajo pri:

- odločitvah glede izobraževanja, usposabljanja ali opravljanja poklica in pri vodenju kariere,
- reflektiranju njihovih odločitev, ambicij, interesov, kvalifikacij in sposobnosti,
- razumevanju trga dela in izobraževalnih sistemov in povezovanju tega razumevanja s tem, kar vedo o sebi.
- učenju planiranja in sprejemanja odločitev v zvezi z delom in učenjem,
- dostopanju informacij o trgu dela in izobraževalnih možnostih (organiziranje, sistematiziranje informacij in njihova priprava za uporabo).

(op. Prev. OECD 2004: 19).

Resolucija opredeljuje štiri prednostna področja karierne orientacije, ki so se pri dosedanjem sodelovanju izkazala kot najbolj kritična:

- spodbujanje pridobivanja veščin vodenja kariere v vseh življenjskih obdobjih,
- izboljšanje dostopnosti storitev karierne orientacije za vse državljane,
- razvijanje zagotavljanja kakovosti v karierni orientaciji,
- spodbujanje sodelovanja in koordinacije med različnimi akterji na nacionalni, regijski in lokalni ravni.

- »Te storitve [svetovanje] morajo biti široko dostopne in temelječe na vseživljenjskosti z namenom služiti potrebam posameznika , gospodarstva in širše družbe« (Cedefop, 2009: 13).
- Svetovanje in usmerjanje kot ukrep za izboljšanje vstopa mladih na trg dela (Evropa 2020, 14).
- Povečevanje privlačnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (Evropa 2020, 19).
- Informiranje in svetovanje kot aktivnost za uresničevanja cilja, ki je zviševanje privlačnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja (The Bruges Communiqué... 2010: 7)

Pogajanja o novi generaciji Programov mobilnosti:

- Poenostavitev administrativnih postopkov
- Krepitev povezav s trgom dela
- Motiviranje mladih za mobilnost v poklicnem in strokovnem izobraževanju

Uveljavitev priporočil sveta Evropske unije na področju izobraževanja v podjetništvu

- Motiviranje dijakov in študentov naj bodo inovativni in podjetniško usmerjeni

Uveljavitev priporočil sveta Evropske komisije na področju vrednotenja neformalnega in informalnega (priložnostnega, lahko nenamerne) učenja

- Priznavanje formalno in neformalno pridobljenega znanja
- Podpora večje fleksibilnosti izobraževalnega sistema

Povezovanje izobraževanja in trga dela

- Uveljavitev kazalnika za zaposljivost
- Povečevanje privlačnosti in kvalitete poklicnega in strokovnega izobraževanja
- Promocija Danskega modela poklicnega in strokovnega izobraževanja

- Delež mladih med 25-tim in 29-tim letom, ki živijo v skupnem gospodinjstvu s svojo materjo se je v obdobju 2000-2010 povečal iz 44,4 odstotka na 66,2 odstotka.
- Glede na razpoložljive podatke bi lahko bila naraščajoča permisivnost socializacije, poleg zaostrovanja strukturnih pogojev osamosvajanja, pomemben dejavnik podaljševanja obdobja bivanja pri starših v Sloveniji.
- Iz razpoložljivih podatkov je možno sklepati, da je napredovanje digitalnih in komunikacijskih tehnologij v zadnjem desetletju prispevalo k večji privlačnosti odločitve za bivanje v skupnem gospodinjstvu s starši

- Vključevanje v študij v tujini se je med študenti v zadnjih petih letih več kot podvojilo. Še bistveno bolj (iz 8 % na 24 %) se je povečal delež študentov, ki nameravajo opravljati del študija v tujini.
- Delež mednarodno mobilnih študentov v Sloveniji je pod Evropskim povprečjem in v longitudinalnem pogledu izkazuje relativno stabilnost. Trend naraščanja je mogoče zaznati le v okviru programa Erasmus, v katerega pa je leta 2008 še vedno bil vključen manj kot odstotek študentske populacije.
- Ko gre za ovire študijske mobilnosti mladih, gre za mešanico objektivnih in subjektivnih dejavnikov, pri čemer velja, da prevladujejo prvi (prenizke finančne spodbude, premalo promocije potencialnih koristi, nepriznavanje v tujini opravljenih obveznosti, odgovornost do obveznosti, ki jih vežejo na domače okolje).

Programi mobilnosti

<http://www.cmepius.si/vzu/comenius/individualna-mobilnost-ucencev.aspx>

Strah pred tveganjem

- Stopnja tveganja revščina med mladimi v Sloveniji je opazno nižja od stopnje tveganja s katero se soočajo mladi v Evropi. Del teh razlik je mogoče pojasniti s pomočjo poznega odhoda slovenskih mladih od doma svojih staršev.
- Mladim je pri delu najbolj pomembno to, da je delo zanimivo. Sledi zaslužek in varnost zaposlitve, pomen katere poudarjajo predvsem mlade ženske.
- Urška Kalan, Srednja trgovska šola Ljubljana, dobitnica bronaste medalje na Evropskem tekmovanju v poklicih, aranžerstvo
<http://www.youtube.com/watch?v=C2sDVNViYIM>

Izobraževanje – trg dela

- Med problemi, ki jih mladi identificirajo v slovenskem šolstvu velja izpostaviti (pre)šibko povezanost med izobraževalnim sistemom in trgom dela.
- Mladi zaznavajo svojevrstno deficitarnost izobraževalnega sistema, na osnovi česar je mogoče sklepati, da bi reforme v smeri večjega spodbujanja podjetniške miselnosti posameznikov lahko pripomogla k ustanavljanju novih in rasti že obstoječih podjetij.
- Ustanovitev lastnega podjetja je v percepciji mladih zastopana kot malo verjeten načrt. Glavne ovire mladi vidijo predvsem v nezadostni finančni moči za zagon podjetja, v pomanjkanju idej, okoli katerih bi podjetje organizirali, pa tudi v pomanjkanju lastnih izkušenj, ki so za vodenje podjetja potrebne.

Odprti Kurikul

Izbirnost programov

Podjetništvo v šoli

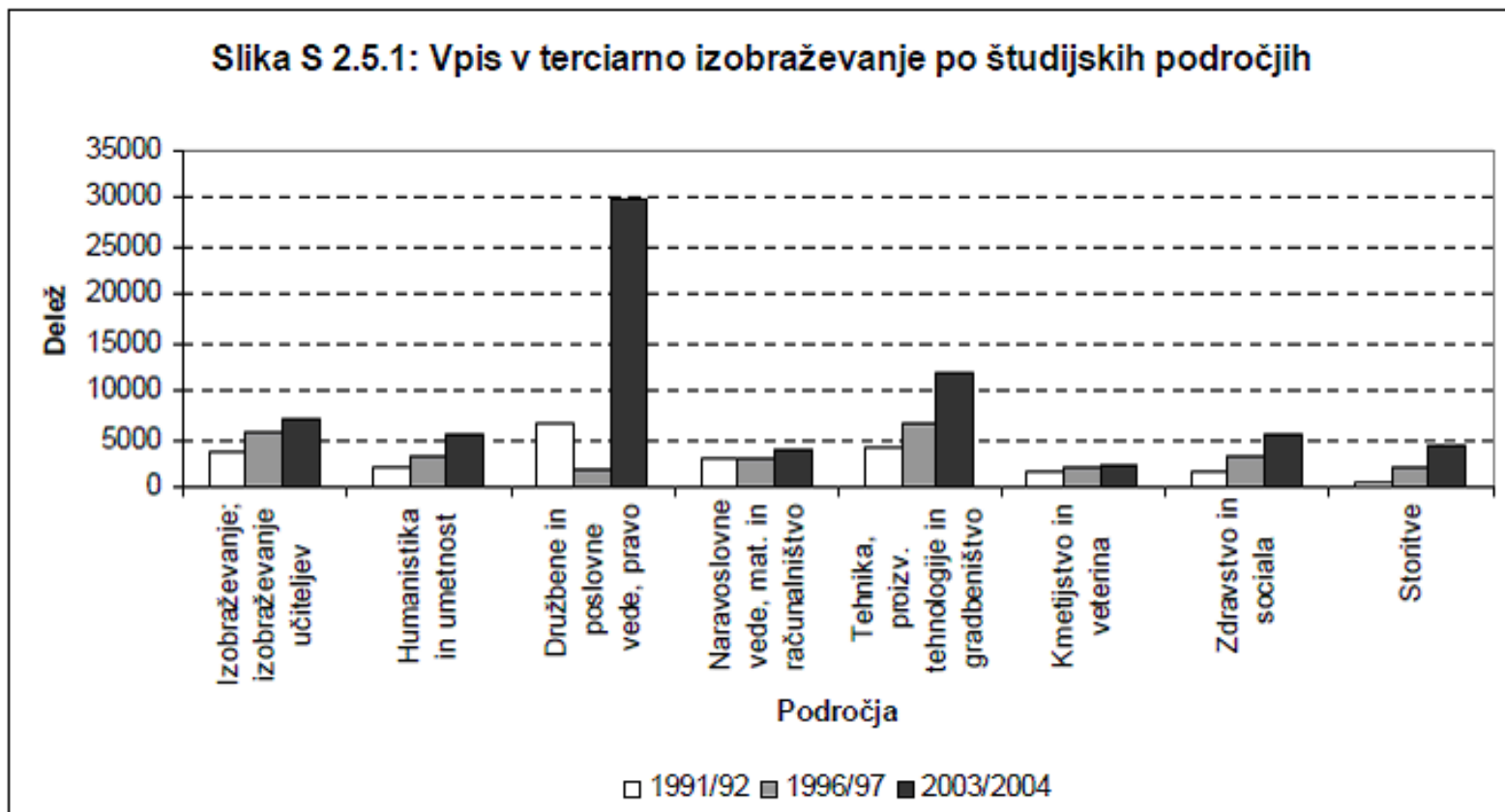
Počitniško delo

Permisivizacija šolstva

- Večina (več kot 60 %) slovenskih mladostnikov opisuje svoje počutje v srednji šoli kot pretežno ugodno. Koncept permisivne vzgoje v šolskem sistemu je izoblikovan, razvit in implementiran, morda bi kazalo razmišljati o spodbujanju povečane odgovornosti mladega šolajočega se posameznika za lastno šolsko uspešnost (ni potrebno bremena celotne odgovornosti prenesti na šolo).
- Izrazita rast števila študentov (največ v EU) v obdobju 2001-2007 sovpada z upadanjem deleža BDP namenjenega terciarnemu izobraževanju, kar poraja dvom o potrebni vsebinski kakovosti tega izobraževanja.

Trendi Slovenija terciarno izobraževanje

Vir: MVZT

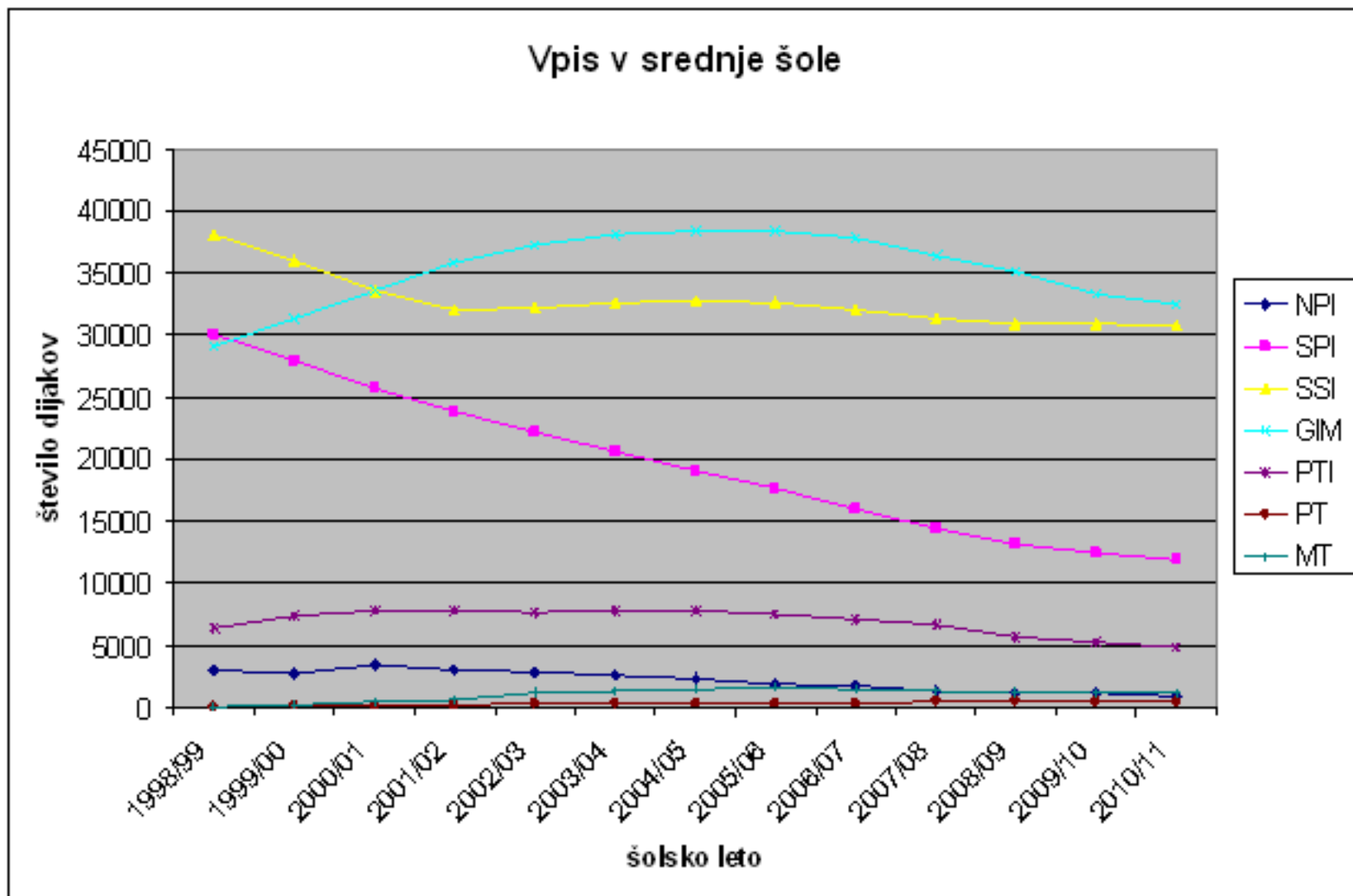
Brezposelnost

- Če je leta 2000 dosežena terciarna stopnja izobrazbe za več kot dvakrat zmanjšala verjetnost, da se mladostnik znajde v položaju brezposelnosti, je ta prednost do leta 2010 skoraj v celoti skopnela.
- Uradni statistični podatki za zadnje desetletje sicer kažejo trend zmanjševanja brezposelnosti mladih. Vendar pa se je v tem obdobju delež mladih, ki sebe dojemajo kot brezposelne občutno povečal. upoštevajoč takšno definicijo brezposelne osebe, je stopnja brezposelnosti v starostni skupini 15-24, v letu 2000 znašala približno 18 %, v letu 2010 pa kar 25 %.
- Mladinska politika se bo v prihodnje zagotovo soočala s sorazmerno velikim in rastočim večjim številom diplomantov in (predvsem) diplomantk, ki ne bodo našli svoji izobrazbi ustrezne zaposlitve.

Gimnazija <http://www.youtube.com/watch?v=MZCIVR73jP8>

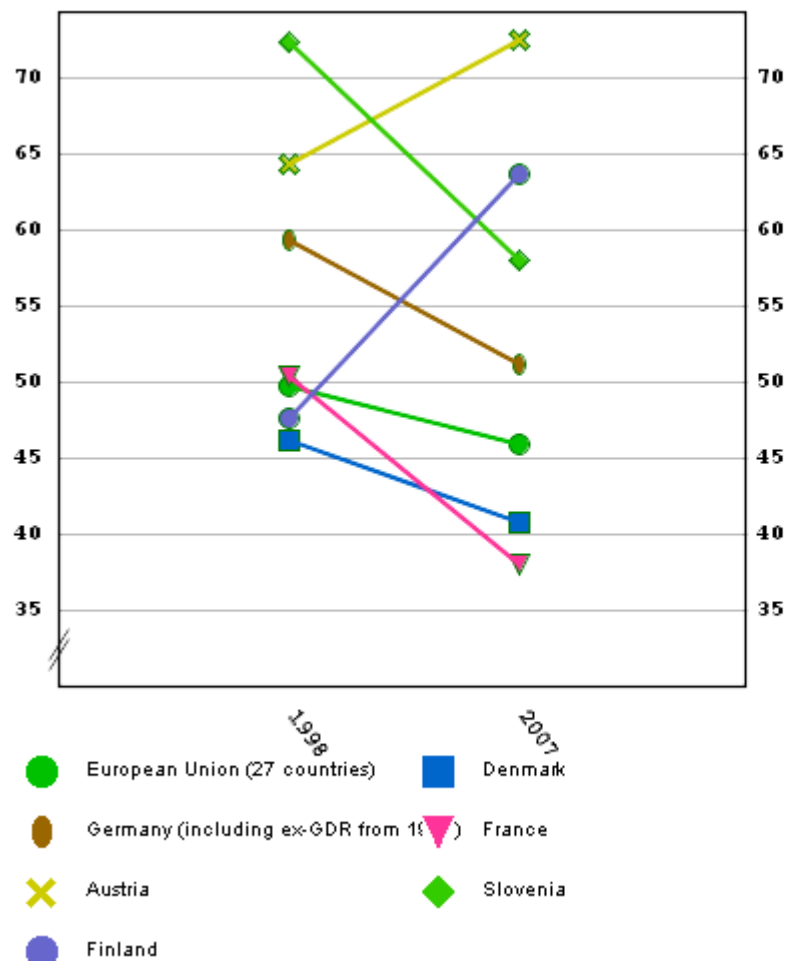
Trendi Slovenija srednje šole

Trendi EU srednje šole

Pupils in upper secondary education enrolled in vocational stream

By gender (%)

Vir: Eurostat

Trendi zaposlovanje

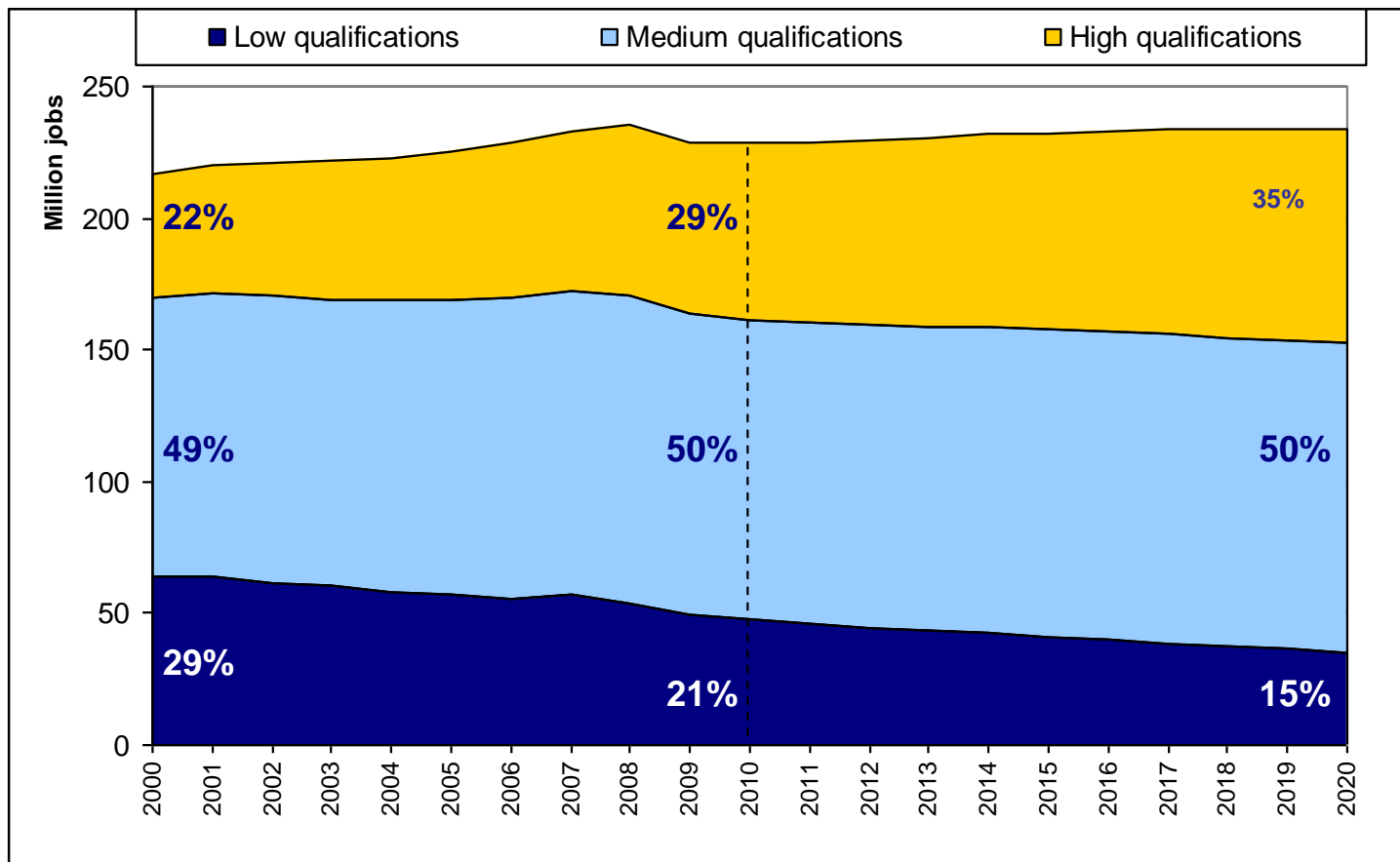

Tabela 8: Spremembe v izobrazbenem profilu v 27 državah EU v obdobju 2000-2020.

Vir: CEDEFOP 2010.

Negotovost zaposlitve

- Delež začasno in delno zaposlenih med delovno aktivnimi mladimi (15-24 let) v Sloveniji presega delež, ki ga v enakem segmentu izkazujejo gospodarsko najbolj razvite države Evrope (EU 15) oziroma Evropska unija v celoti (EU 27).
- Mladi zaposleni v Sloveniji v primerjavi z mladimi zaposlenimi v EU prednjačijo, ko gre za izmensko, sobotno, nedeljsko in večerno delo, v longitudinalni perspektivi pa Slovenija. Pri zadnjih dveh zaposlitvah v »asocialnem času« izkazuje trende, ki so nasprotni tistimi, ki jih je mogoče zaznati v gospodarsko najbolj razvitih družbah EU.
- Delež mladih, ki delajo honorarno v zadnjem desetletju skoraj podvojil in v letu 2010 znaša dobro četrtno vseh, ki redno delajo. Pri tem se je občutno zmanjšal delež redno zaposlenih za nedoločen čas.

Veščine za načrtovanje in vodenje kariere

- Bimrose, J. (2004): *Theories for guidance practice*. Dostopno na <http://www.guidance-research.org/EG/impprac/ImpP2/> . (17. maj 2010)
- Bowes, L., Smith, D., & Morgan, S. (2005). Reviewing the evidence base for careers work in schools (Occasional Paper). University of Derby, Centre for Guidance Studies.
http://www.derby.ac.uk/files/icegs_reviewing_the_evidence_base_for_careers_work_in_schools_2005.pdf
(20.2.2011)
- Brown, S. D., & Krane, N. E. R. (2000). Four (or five) sessions and a cloud of dust: Old assumptions and new observations about career counseling. In S. B. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Handbook of counseling psychology* (3rd Ed., pp. 740-766). New York: John Wiley.
- Brown, S.D. (2006): Career counseling. In J. Greenhaus & G. Callanan (EDS.), *Encyclopedia of career development*. (p.p. 88-92). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Cedefop (2010): *Skills supply and demand in Europe (2010)*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3052_en.pdf (20.10.2010).
- Cedefop 2009: *Professionalising career guidance*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Evropska komisija (2010): *Evropa 2020 Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast*. Bruselj: Evropska komisija.
- Folsom, B., & Reardon, R. (2003). College career courses: Design and accountability. *Journal of Career Assessment*, 11, 421–450.
- Hartley Pfohl, A. (2002); *History of career counseling*. Dostopno na <http://academic.udayton.edu/AnnePfohl/handouts/HistoryOutline.pdf> (17 . maj 2010)

Hodkinson, P. & A. C. Sparkes (1997): Careership: a sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education*, 18:1, 29 - 44.

Hughes, D., & Gratton, G. (2006). Performance indicators and benchmarks in career guidance in the United Kingdom (Occasional Paper). University of Derby, Centre for Guidance Studies.

http://www.derby.ac.uk/files/icegs_performance_indicators_and_benchmarks2006.pdf (20.2.2011)

IAEVG (1995): IAEVG Mission Statement (Approved by the IAEVG General Assembly, Stockholm, Sweden, August 08, 1995). <http://www.iaevg.org/iaevg/nav.cfm?lang=2&menu=1&submenu=1> (24.2.2011)

IAEVG (2009): Light and Dark Times – The Value of Career Guidance in an Economic Crisis. (yvaskylä/Finland, June 5th 2009). <http://www.iaevg.org/iaevg/nav.cfm?lang=2&menu=1&submenu=7> (24.2.2011)

Kidd, J., & Killeen, J. (1992). Are the effects of careers guidance worth having? Changes in practice and outcomes. *Journal of Occupational & Organizational Psychology*, 65, 219-234.

Killeen, J. (1996). The learning and economic outcomes of guidance. In A. G. Watts, B. Law, J. Killeen, J. Kidd, & R. Hawthorn (Eds.), *Rethinking careers education and guidance* (pp. 46-59). London: Routledge.

Kolenko, M. (2007): Vrednote – sestavni element vzgojnega koncepta osnovne šole. *Sodobna pedagogika*, 58 (p.i.), 226-235.

Lavrič, M et al (2010): *Mladina 2010 Raziskovalno poročilo..* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport – Urad za mladino. http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/pdf/Mladina_2010_Koncno_porocilo.pdf (20.2.2011)

Niklanovič, S. (2009): *Strokovne podlage za izgradnjo systemskega pristopa k vseživljenjski karierni orientaciji v okviru operativnega programa razvoja človeških virov (vseživljenjska karierna orientacija 2009).* Ljubljana: Kadis d.o.o.

OECD Innovation strategy: http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_41462537_41454856_1_1_1_1_1,00.html

Oliver L. W., & Spokane, A. R. (1988). Career-intervention outcome: What contributes to client gain? *Journal of Counseling Psychology*, 35, 447-462.

Osipow, S. H. (1990). Convergence in theories of career choice and development: Review and prospect. *Journal of Vocational Behavior*, 36, 122-131.

Rener, T. (2007): Globalizacija, individualizacija in socialna izključenost mladih. V: *IB revirja 2/2007*. Ljubljana: UMAR.

Rutar Ilc, Z. (2005): Učnocijlni in procesni pristop – izhodišče za didaktično prenovo gimnazij. V T. Rupnik Vec (ur.), *Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu: zbornik prispevkov (str. 8-27)*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Spokane, A. R., & Oliver, L. W. (1983). The outcomes of vocational intervention. In W. B. Walsh & S. H. Osipow (Eds.), *Handbook of Vocational Psychology (Vol. 2, pp. 99-136)* Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Štefanc, D. (2005). Pouk, učenje in aktivnost učencev: razgradnja pedagoških fantazem. *Sodobna pedagogika*, 56 (1), 34-57.

The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011-2020. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_en.pdf (24.2.2011)

Ule, M. (2007): Mladi in družbene spremembe. V: *IB revirja 2/2007*. Ljubljana: UMAR.

Watts, A. G. et al (1996): *Rethinking Careers Education and Guidance: Theory, Policy and Practice*. New York: Routledge.

Whiston, S. C. (2002). Application of the principles: Career counseling and interventions. *The Counseling Psychologist*, 30, 218-237.

Whiston, S. C., Sexton, T. L., & Lasoff, D. L. (1998). Career-intervention outcome: A replication and extension of Oliver and Spokane. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 150-165.